Utopii dunărene

Leonte IVANOV

Înainte ca filosoful Konstantin Leontiev să fi fost numit consul la Tulcea (1867) şi să aibă, în contact cu populaţiile de aici, revelaţia coborârii pe scara istoriei[1], o altă personalitate a culturii ruse din acelaşi secol, Vasili Kelsiev (1835-1872)[2], poposea la gurile Dunării, în căutarea unei patrii de adopţie şi întru împlinirea unor mai vechi utopii. Venea de pe malurile Tamisei, din sânul grupării conduse de Herzen[3], oarecum dezgustat de caracterul pur teoretic al activităţii emigraţiei londoneze, dar se născuse în capitala nordică a Rusiei şi tot acolo se formase ca specialist, prin absolvirea unei şcoli de comerţ şi prin frecventarea, timp de doi ani, a cursurilor Facultăţii de Limbi orientale în cadrul Universităţii. Se pare că pentru acest din urmă domeniu dovedise o afinitate aparte : stăpânea în jur de 25 de limbi, printre ele aramaica, turca, araba, sanscrita, chineza, mongola, ebraica. Intenţia de a studia graiurile amerindiene îl şi determină să se angajeze, în 1858, pe un post de contabil la o firmă de comerţ ruso-americană şi să se îmbarce pe un vas cu destinaţia Insulele Aleutine. Izolarea lui Kelsiev de Rusia va dura doar şapte ani, suficienţi însă pentru ca acesta să cunoască întregul abis al existenţei, să ia contact cu „viaţa vie", de care ne vorbea Dostoievski, să apuce „să-i îngroape pe toţi cei pe care i-a iubit".

Cu câteva decenii în urmă, la revenirea din Europa, istoricul Nikolai Karamzin îşi uimea contemporanii prin metamorfozele survenite în caracterul şi opiniile de dinaintea plecării. Părea că în Rusia „se întorsese alt om", că „înlăuntrul lui se produsese revoluţia franceză"[4]. Experienţa dobândită în Apus i-a marcat tinereţea şi l-a vindecat de utopismul masonic, de ideile lui Rousseau şi de interpretarea idealistă a lumii. Karamzin era copilul „smintitului şi, totodată, al înţeleptului veac" al XVIII-lea. În linii mari, Kelsiev este şi el produsul unui secol smintit : ateu, nihilist, cu apetenţă pentru ideile democrat-revoluţionare de tip Cernâşevski, pe scurt, unul din acei tineri „cu caş la gură", porniţi să găsească, cel puţin la nivelul discursului, noi rosturi pentru întreaga omenire. Ipostaza de „om de prisos" nu i-a plăcut, găsea mai potrivită firii sale atitudinea lui Bazarov, aceea de a fi util, prin cunoştinţele dobândite, mulţimii. Sigur că, în timp şi în strânsă dependenţă cu deziluziile avute, toate aceste concepţii vor suferi transformări substanţiale. La întoarcerea în Rusia, nihilistul ce negase cândva tradiţia, cuceririle şi particularităţile propriului popor, va nutri idei slavofile. O asemenea

[1] Din scrierile acestuia au apărut în limba română : Leontiev 1999 şi Leontiev 2003.

[2] În paginile revistei „Kitej-grad", editate la Iaşi, au mai fost publicate materiale despre Vasili Kelsiev (v. *Fărâmă de Orient*, septembrie-noiembrie 1999), precum şi un substanţial *Fragmentarium epistolar* (decembrie 1999, februarie 2000).

[3] Herzen a părăsit Rusia în 1847. După un periplu prin mai multe ţări europene, se va stabili la Londra, unde i se va alătura în 1856 N. Ogariov.

[4] În timpul călătoriei sale prin Europa, Nikolai Karamzin (1766-1826) este surprins de evenimentele Revoluţiei franceze.

BDD-A823 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:33 UTC)

schimbare de direcţie nu poate fi numită inconsecvenţă, nu e nici expresia unei „imaturităţi politice", lucru de care-l acuzase cândva Herzen. Şi în cazul lui Kelsiev s-a dovedit valabilă explicaţia pe care Puşkin o dădea metamorfozei karamziniene : „Doar prostul nu se schimbă, căci timpul nu-l îmbogăţeşte, nu-l dezvoltă, iar experienţă de viaţă nu are". Mai exact, marele poet rus avea în vedere deosebita rezonanţă a lui Karamzin la mişcarea de idei din epocă, dispoziţia acestuia de a trece ideile de împrumut prin filtrul propriei judecăţi şi de a le proba valabilitatea în funcţie de realităţile locului. Calităţi pe care, în parte, le regăsim şi la Kelsiev.

Perioada londoneză (1858-1862)

Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, se constituia în capitala regatului britanic un nucleu extrem de eterogen al emigraţiei ruse, deziluzionate de eşecul Revoluţiei de la 1848 şi de slaba receptivitate a Europei apusene faţă de ideile socialiste. Centrul polarizator îl reprezentau două nume sonore ale mişcării socialiste, Herzen şi Ogariov. În scurtă vreme (1853), se va înfiinţa aici prima *Tipografie rusă liberă*, se vor edita cărţi, almanahuri şi reviste, precum şi broşuri cu scop propagandistic. În aceeaşi Londră va poposi, spre a cere ajutor mentorului grupării, Vasili Kelsiev, al cărui vapor, surprins de furtună, aştepta în largul coastelor engleze o vreme mai blândă. Se pare că formaţia de filolog a solicitantului a precumpănit în hotărârea lui Herzen de a-l angaja la tipografie, astfel că, timp de patru ani, Kelsiev va fi unul din colaboratorii apropiaţi ai revoluţionarului rus. Activitatea sa pe tărâmul literelor va sta dintru început sub semnul paradoxului : îi vor fi date, lui, un ateu, două sarcini care, în mod normal, ar fi trebuit să implice o natură religioasă – traducerea din ebraică a unor părţi din *Vechiul Testament*, respectiv editarea sumedeniei de documente starovere, sosite din toate colţurile Rusiei pe adresa lui Herzen[5]. Vor rezulta astfel cele dintâi versiuni în rusă pentru şase din cărţile *Bibliei* (*Facerea, Exodul, Leviticul, Numerii, Deuteronomul*, *Cartea proorocului Isaia*), urmate, în timp, de patru volume dintr-o *Culegere de informaţii guvernamentale despre schismatici* (1860-1862) şi de alte două din *Culegerea de dispoziţii cu privire la schismă* (1863). Selectarea vastului material din arhiva londoneză l-a familiarizat pe Kelsiev cu problemele Ortodoxiei de rit vechi, l-a ajutat să înţeleagă deosebirile de factură religioasă dintre diferitele orientări, să distingă unele nuanţe de interpretare, pe seama cărora s-au cristalizat diverse fracţiuni în sânul aceleiaşi grupări. Pe de altă parte, ca filolog, era atras de frumuseţea discursului vechilor texte, de tăria argumentaţiei polemice, de arhaicitatea şi plasticitatea limbajului. Are brusc revelaţia forţei pe care milioanele de ortodocşi de rit vechi din Rusia şi din afara ei, prigoniţi şi persecutaţi atâta vreme, ar putea-o reprezenta în cadrul unei mişcări îndreptate împotriva guvernului ţarist. Ar fi fost şi o excelentă verificare pe teren a ideilor revoluţionare, coapte de ceva timp în mintea emigranţilor londonezi. În acest scop, al strângerii relaţiilor cu staroverii din Rusia, pleacă cu un paşaport fals la Moscova şi la Petersburg, se întâlneşte cu câţiva din liderii spirituali ai acestora, încearcă să-i mobilizeze, discută pe drumul de

[5] Ortodocşii de rit vechi (*staroverii* sau *lipovenii*, cum mai sunt cunoscuţi) sperau să-şi poată publica în afară o parte din manuscrise, precum şi documentele oficiale ce interesau trecutul lor. Din nefericire, atât Herzen, cât şi Ogariov erau străini de problematica religioasă, se încurcau în diversele dispute polemice, de aceea preferau doar să stocheze aceste materiale. Kelsiev s-a iniţiat din mers, iar culegerile pe care le-a editat sunt astăzi de o importanţă covârşitoare pentru studierea istoriei respectivului fenomen.

BDD-A823 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:33 UTC)

întoarcere cu Pavel Prusul[6] şi are convingerea că a reuşit în demersurile sale. Cum era de aşteptat, autorităţile ruseşti află de descinderea inopinată a lui Kelsiev, i se reconstituie traseul, oamenii de legătură sunt arestaţi (printre aceştia şi Niciporenko, un fost coleg de la Şcoala de comerţ), iar cei ce l-au găzduit sunt supuşi interogatoriului. Are pentru întâia oară presentimentul ratării pe plan politic, al caracterului iluzoriu al multora din ideile cu care se entuziasmase până de curând. Revederea ţinuturilor natale îi reaprinde în suflet dorul de patrie. Pentru a fi mai aproape de Rusia, la vestea că în Dobrogea se găsesc sate compacte de lipoveni, ca şi o mulţime de refugiaţi ruşi, Kelsiev ia vaporul spre Constantinopol, cu gândul ca, de acolo, să descindă la Tulcea.

Perioada orientală (1862-1867)

Primii doi ani Kelsiev şi-i petrece într-o perpetuă peregrinare, de-a lungul şi de-a latul Imperiului otoman, pentru a studia graiurile vorbite în zonă, îndeosebi ale populaţiilor slave, pentru a observa modul de viaţă al ortodocşilor de rit vechi şi, îndeosebi, pentru a răspândi în rândul acestora ideile socialiste. Herzen îl înzestrase, de asemenea, cu materiale de propagandă şi promitea expedierea regulată a revistei „Kolokol" („Clopotul")[7] la Ţarigrad. Datorită relaţiilor pe care şi le face în capitala imperiului, ca şi a bunei impresii printre liderii lipovenilor, este numit ataman al cazacilor din Dobrogea şi se va opri pentru o vreme la Tulcea. Aici i se reuneşte familia : din Londra, însoţite de Osip Goncear[8], îi vin soţia şi fetiţa, din Rusia, fugit de sub supraveghere, fratele Ivan[9]. Aflăm amănunte despre cele petrecute la Tulcea în corespondenţa lui Vasili Kelsiev cu emigranţii urşi din Londra, în relatările lui Herzen, în memoriile soţiei lui Ogariov şi, oarecum sintetizate, în articolul semnat de Andrei Polonski, *Omul rus* ad marginem (Polanski). „La Tulcea, unde se stabilise, Kelsiev făcea judecăţi, înmuia moravurile, aproape c-a redus la zero criminalitatea (în timpul cât a fost conducătorul lor, nici un cazac n-a săvârşit vreo faptă gravă şi n-a nimerit la ocnă). Dar, ce e mai interesant, din ruşii raznocinţi[10] rătăciţi pe-acolo a reuşit să creeze o adevărată *comună*[11], care a rezistat aproape un an şi jumătate. Ceea ce Owen şi Fourier[12] încercau să întemeieze, cu răsunet în întreaga Europă, undeva prin ţinuturile nelocuite din Statele Unite ale Americii, unui pribeag rus i-a fost dat să facă, în deplin anonimat, la gurile Dunării, printre staroveri, tătari şi moldoveni" (Polonski). Părea că, în sfârşit, lucrurile intră pe un făgaş normal şi că, obosit de atâtea căutări, Kelsiev va putea rămâne pentru totdeauna în Dobrogea. Chiar dacă eşuase în tentativa de a-i atrage pe ortodocşii de rit vechi de partea mişcării socialiste, chiar dacă nu fusese posibilă nici măcar înfiinţarea la Tulcea a unei tipografii destinate acestora, el considera că-i rămâneau

[6] Pavel Prusul (Piotr Ivanovici Ledniov, 1821-1895), arhimandrit, publicist şi istoric al Ortodoxiei de rit vechi. În 1868, va trece în sânul Bisericii omopiste.

[7] Revistă editată de Herzen şi Ogariov între 1857 şi 1867.

[8] Osip Goncear(ov) (1796-1879) era atamanul cazacilor nekrasovişti din Dobrogea.

[9] Ivan Ivanovici Kelsiev (1841-1864) este la rându-i autorul unor interesante scrisori despre realităţile româneşti din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

[10] *Raznocinețul* era intelectualul rus ce provenea din altă pătură socială decât aristocraţia.

[11] Formă de trai în obşte, în conformitate cu teoria utopică a lui Fourier, centrul de închegare al unei viitoare *falange*. La rândul ei, *falanga* reprezenta unitatea socială şi economică de bază, celula primordială a falansterului, şi putea număra până la 2000 de indivizi de diferite profesii.

[12] Robert Owen (1771-1858), fabricant englez, devenit propovăduitor al socialismului; Charles Fourier (1772-1837), filosof şi economist francez, teoreticianul falansterului.

BDD-A823 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:33 UTC)

destule motive să trăiască. Sărăcia şi boala vor spulbera însă iluzia unei vieţi aşezate. Îi mor pe rând, de tifos şi holeră, fratele, copiii, soţia. *Comuna* se dizolvă. Kelsiev supravieţuieşte printr-o minune tifosului, pleacă în amonte pe Dunăre, se îngroapă în vin şi în cărţile bibliotecilor din Viena. Sub pseudonim, îi apar în reviste ruseşti studii despre mitologia şi etnografia slavilor. Va reveni în Dobrogea şi Moldova pentru ultima oară.

Cercul se închide

În 1867, plictisit să tot fie singur, dezgustat de viaţă, decepţionat în idealurile socio-politice Kelsiev se predă la Sculeni autorităţilor ruseşti. Ascultase şi de îndemnul lipovenilor din Iaşi care, sesizând dorul acut de Rusia al acestuia, l-au sfătuit să se întoarcă în patrie, cu speranţa că suveranul îl va ierta. Va fi purtat din post în post până la Petersburg, unde va fi închis şi interogat.

Va răspunde în scris întrebărilor, rememorându-şi astfel ultimii şapte ani de peregrinări. Însemnările sale, cu titlul *Ispoved' (Spovedanie)*, vor fi citite de împărat : mişcat de sinceritatea discursului, de greutăţile pe care Kelsiev şi familia sa le-au întâmpinat, într-un cuvânt, de drama celui înstrăinat de ţară, suveranul îl absolvă de vină, îi permite să rămână la Petersburg, ba chiar să-şi ia o slujbă în oricare dintre departamentele statului. Cenzura va îngădui editarea unor fragmente din amintirile nihilistului pocăit. Ele au ieşit pe piaţă în 1868, cu titlul *Perejitoe i peredumannoe (Trăite şi chibzuite)*. Ultimii ani sunt şi cei mai rodnici sub aspect literar. Îşi împarte timpul între scris, singurătate şi vin. Colaborează la reviste importante, precum „Russkij vestnik", „Golos", „Zarea", „Niva", ţine cuvântări despre erezia scapetă, publică, în 1868, volumul de însemnări de călătorie *Galicina i Moldavija (Galiţia şi Moldova)* şi nuvelele istorice *Moskva i Tver', Pri Petre (În timpul lui Petru)*. Se stinge în sărăcie şi anonimat, la 37 de ani. Ca şi în cazul lui Leontiev, a trebuit să treacă mai bine de-un secol până când opera acestuia să intre în atenţia criticii. Iar dacă astăzi se vorbeşte deja de „fenomenul Leontiev", sperăm că va urma, cât de curând, şi o reconsiderare a creaţiei lui Vasili Kelsiev.

Luat în derâdere de Nikolai Leskov în *Omul enigmatic*, marginalizat de confraţii întru idei din cauza întoarcerii în patrie, prototip al lui Şatov[13] în romanul dostoievskian *Demonii*[14], Vasili Kelsiev este una dintre marile personalităţi ale culturii ruse care au poposit în Principatele dunărene şi care au fixat în scris realităţile româneşti din a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Însemnările sale de călătorie în Galiţia şi Moldova rămân printre cele mai pertinente lucrări scrise vreodată la adresa noastră.

Vasili Kelsiev – *Amintiri despre Dobrogea*[15]

Din primele zile ale sosirii mele la Dunăre a început să mă uimească dragostea pătimaşă faţă de Rusia a sectanţilor noştri[16], refugiaţi pe aceste meleaguri pentru

[13] Numele eroului dostoievskian e sugestiv : vine de la rs. *шатать – 'a clătina'; 'a legăna'*, dar şi *'a oscila'; 'a şovăi'; ,a ezita'*.

[14] Pe Dostoievski l-a interesat îndeaproape figura nihilistului Kelsiev, după cum rezultă din *Caietele de însemnări* şi din corespondenţa cu A.N. Maikov. Cu certitudine, ca prototip literar, Vasili Kelsiev a concurat cu N.Ja. Danilevski, autorul celebrei lucrări *Rusia şi Europa*.

[15] Fragmente din cartea acestuia *Perejitoe i peredumannoe. Vospominaniia (Trăite şi chibzuite. Amintiri),* Sankt-Peterburg, 1868.

BDD-A823 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:33 UTC)

credință, pentru bărbi, pentru a scăpa de recrutare, ca şi a celor ce nu țineau de vreo sectă, fugiți, după cum se spune prin părțile locului, din motive personale, adică pentru falsificare de bani, pentru vreo potlogărie făcută acolo, pentru că au trebuit să trimită pe cineva pe lumea cealaltă şi pentru alte ştrengării de acest fel. Aceşti oameni, din care o jumătate nu se poate întoarce în Rusia, iar cealaltă *nu îndrăzneşte*, îi sunt până-ntr-atât de devotați, încât orice *prospătură* sau *novice*[17] se bucură de cea mai bună primire din partea lor, pentru simplul motiv că poate să le dea noi informații despre Pământul Rusesc. Primesc cu mândrie, cu încântare veştile despre eliberarea țăranilor, despre abolirea pedepselor corporale, despre judecata publică, despre scurtarea perioadei de slujbă în armată, se făIesc că în Rusia au venit americani, se bucură sincer de orice succes al nostru în diplomație şi fac o propagandă energică numelui de rus şi devotamentului față de Rusia printre populațiile din jur. Această propagandă nu e făcută în mod conştient, nu există nici o intenție clară în gesturile lor, nici un fel de sarcină, numai că până-ntr-atât sunt pătrunşi de dragostea şi respectul față de patria părăsită, încât molipsesc prin ele pe toți cei din jur. În prăvălia sau la moara vreunui molocan, starover ori scapet veți întâlni tot timpul un grec, un bulgar, un moldovean sau chiar un evreu, cu care gazda discută despre Rusia şi o laudă până la exagerare, or, se ştie în ce măsură oamenii care nu şi-au văzut de multă vreme patria şi care tânjesc amarnic de dorul ei îi exagerează toate calitățile şi uită de toate lucrurile care cu adevărat sânt rele. Nu au împotriva Rusiei decât teama că vor fi chemați înapoi sau că trupele noastre vor pătrunde în aceste teritorii şi ei vor fi nevoiți să fugă. E de înțeles, dată fiind dispoziția mea de atunci, ce efect aveau asupra mea schismaticii cu iubirea lor exaltată față de Rusia. Doar ei, ca şi emigranții polonezi, ştiau în Iaşi[18] cine sunt, iar primii încercau în mod constant să mă convingă : „Ajunge cât ai colindat prin meleaguri străine, Vasili Ivanovici, întoarce-te cu bine, timpurile sunt prielnice, suveranul o să te ierte !...”.

[…] Mi-au căzut întâmplător în mâini documente despre schismatici, pe care le-am editat la Londra. O anume consecvență logică necesită ca, odată intrat în horă, neapărat să joci. În vreme ce revoluționarii noştri[19] stăteau închişi între patru pereți şi cugetau la influența pe care o au asupra poporului, cum poate fi acesta mobilizat, şi-şi făceau planuri prin ce mijloace poate fi el împins înainte, eu am plecat în Rusia cu un paşaport turcesc[20], după care m-am pomenit în Turcia, pentru a ajunge la deplina convingere că punctele de vedere pe care noi le împărtăşeam nu prindeau în rândul maselor. Concluzia era cumplită şi nu voiam să cred în ea. La început, în Tulcea, printre ruşi, mai aveam impresia, fie că mă-nşel, fie că nu sunt destul de dibaci pentru a face ceva înțelept. Nu mai vorbesc de propagandă : am hotărât, o dată pentru totdeauna, să renunț la orice speranță de a determina mulțimea – or, mulțimea acolo este cu preponderență ştiutoare de carte – să citească „Kolokol” şi „Obşcee Vece”; până şi a răspândi proclamațiile *Zemlea i Volea*; până şi a înființa şcoli sau vreo asociație n-am reuşit, or asociațiile în Tulcea ar fi fost deosebit de utile pentru ruşi, chiar numai pentru

[16] Autorul foloseşte numele generic de *sectanți* pentru o largă categorie de refugiați ruşi la gurile Dunării : nekrasovişti, lipoveni, scapeți, molocani etc.

[17] Prin *prospătură* sau *novice* erau numiți acolo cei ce părăsiseră de curând Rusia. (*n.a.*).

[18] Însemnările sunt făcute, cel puțin în parte, la Iaşi, cu puțin înainte ca autorul lor să se predea autorităților ruse.

[19] Desigur, e vorba de cei din Londra, în frunte cu Herzen şi Ogariov.

[20] Kelsiev s-a dat drept supus turc şi a circulat cu un paşaport contrafăcut.

BDD-A823 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:33 UTC)

faptul că i-ar fi pus pe maloruşii proprietari de pământ într-o poziţie de independenţă mai clară faţă de măruntele legi ale autorităţilor turceşti, faţă de tot felul de potlogării, iar pe velikoruşi i-ar fi ferit de jaful răscumpărării de sare ori a peştelui. Mai mult, Rusia de peste Dunăre, al cărei reprezentant am devenit şi de care m-am legat cu tot sufletul, ar fi ajuns, dacă reuşeam să convingem mulţimea, într-o relaţie de semi-independenţă faţă de Poartă, faţă de Moldova sau faţă de Serbia. Îmi doream foarte mult acest lucru. Mânat de nevoi, în lipsa unei alte patrii, am hotărât să mă stabilesc pentru totdeauna la Tulcea, cu unicul scop de a-mi sluji cu ceea ce pot noua ţară. Chiar dacă se află sub puterea turcilor, Dobrogea e totuşi Rusia, eram va să zică acasă, poporul de aici era al meu, iar în mijlocul său mă simţeam absolut în afara primejdiei. Dobrogea este un ţinut al refugiaţilor; a fi fugar e mai bine decât deportat, voiam să fac din el un colţ liniştit şi cald pentru toţi semenii noştri. Dorinţa proprie sau vremurile i-au determinat pe ruşi să recurgă la ospitalitatea sărăcăcioasă a gurilor Dunării însă, în orice caz, eram pentru Rusia cu totul inofensivi sub aspect politic sau, cel puţin, faţă de politica ei externă. În apropierea hotarelor ei, printre vagabonzi, fugari, dezertori, ne-am fi făcut un cuib paşnic, ne-am fi simţit cu toţii ca acasă, am fi auzit limba noastră rusă şi am fi avut posibilitatea să vedem şi să studiem acest popor, pe care-l iubeam cu atâta sinceritate şi pentru fericirea căruia ne-am ales cu *moartea politică*.

Nimic din toate acestea n-am reuşit să fac, ceea ce m-a pus în încurcătură. Singurul lucru pe care l-am obţinut, într-un an şi jumătate cât am slujit ca ataman, a fost să nu permit să ajungă la instanţele judecătoreşti ale Turciei nici un litigiu dintre ruşi, fapt ce a salvat de la ruinare câteva sate, printre ele târgurile Isaccea şi Chilia, am câştigat câteva procese neverosimile, în care schismaticii noştri au fost nedreptăţiţi de fel şi fel de escroci, am obţinut pentru ei două, trei înlesniri, dar să-i unesc într-un tot, să fac din ei ceva în genul unei republici vasale n-am reuşit, şi n-am reuşit dintr-o pricină ciudată şi în acelaşi timp simplă. Este întocmai acea *Rus'* de pe vremea lui Rurik, în Dobrogea fiecare trăieşte împreună cu neamul său şi un neam se ridică împotriva altui neam. Să pun în acord interesele satului Jurilovca cu cele ale satului Slava era ceva imposibil; în aşa fel au ştiut să se certe unul cu altul, să se bănuiască reciproc în tot felul de intenţii perfide, în aşa fel s-au căsătorit între ei, s-au încuscrit şi s-au ocărât, că alte interese, în afara celor personale, nu le stau în caracter. O cumplită lipsă de încredere şi o deplină ură faţă de autonomie. Spre exemplu, m-am convins în scurtă vreme că nimeni de acolo nu va recurge la judecata semenilor săi, la judecata de pace sau, cum se spune pe acolo, după legile căzăceşti, în cadrul obştii. Obştea, la o adică, este un judecător slab : fie că e părtinitoare până peste poate faţă de cel învinuit, fie că amestecă, ceea ce se întâmplă mai des, problemele de azi cu cele de ieri, ba chiar demult apuse şi pentru toate dintr-o dată hotărăşte ce se cuvine, după propriul discernământ. Paşa sau miudirul (ispravnicul) se bucură de mai multă încredere şi respect decât bătrânii din sfat; la el merg cu plăcere spre a fi judecaţi, din simplul motiv că miudirii sunt oameni străini, de alt neam, care nu cunosc nici limba rusă, nu ştiu nici de ciorovăielile dintre ruşi, nu înţeleg de ce Goncear e mai demn de încredere decât Nos, şi de ce Dubovâi e mai de soi decât Şmargun. Turcilor le e indiferent ce au în comun Şmargun, Dubovîi, Goncear şi Nos; se înţelege că nu-i mare lucru să-i duci de nas şi nu-i mare lucru să-i câştigi de partea ta, însă de judecat judecă astfel : dacă e să ne bată, n-au decât s-o facă, numai să nu fie de-ai noştri; ofensa adusă de nu ştiu care Ahmet, Rasim, Mustafa e totuşi mai uşoară decât cea adusă de ai tăi, de preotul Grigori, de Raznoţvetov sau Busurka… Cum

BDD-A823 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:33 UTC)

să împaci o astfel de lume? Cum să faci din ea un întreg? Mă minunam nu o dată de vrajba din sânul Rusiei noastre de peste Dunăre şi o examinam cu o curiozitate ieşită din comun. Mi-era pe deplin clar pentru ce slavii, *vesii, merii şi ciuzii*[21] şi-au trimis solii la varegi, cu una dintre cele mai umile rugăminţi : „Fiţi judecătorii noştri şi ne cârmuiţi, pământul la noi, cică, e întins şi îmbelşugat, dar orânduială în el de nici un fel". Bate-ne, numai nu fii dintr-ai noştri, încalecă-ne, doar străin să fii! Iată logica indispensabilă a tuturor ţinuturilor de acest fel, iar Gostomâsl, care a dat sfatul plin de deznădejde că, în afară de varegi, popor de alt neam, nimeni dintre străini nu va şti să instaureze nici judecata, nici ordinea, avea, după cum se vede, dreptate. Mi se părea adesea, când priveam pestriţa Dobroge, că, dacă dintr-o dată, iac-aşa, din senin, într-o preafrumoasă zi, dispare stăpânirea turcă şi autorităţile turceşti părăsesc Tulcea, Isaccea, Chilia, Babadagul, Măcinul, Kustendji, precum şi alte târguri de judeţ din Dobrogea noastră, atunci noi, reprezentanţii diferitelor ei popoare, limbi, secte, din prima zi ne vom pierde complet cumpătul, nu vom şti ce să facem, din a doua ne vom certa, iar din a treia vom invita prin scris de oriunde, dacă nu din Rusia, atunci din Paraguay, nişte varegi, capabili să se stabilească pe locurile noastre. Cu toate acestea, doream cu toţii în mod sincer numai binele şi prosperitatea ţinutului nostru şi aveam cu toţii interesul să veghem la înflorirea lui!

Bibliografie

Leontiev, Konstantin, *Bizantinismul şi lumea slavă*, Bucureşti, 1999.
Leontiev, Konstantin, *Însemnările unui eremit*, Bucureşti, 2003.
Andrei Polonski, *Russkij celovek* ad marginem. *Vasili Ivanovici Kelsiev (1835-1872)* http://www.kastopravda.ru/kastalog/kelciev.htm.

Utopies danubiennes

Notre étude concerne la destinée de Vassili Kelsiev (1835-1872), écrivain et utopiste russe, qui vécut, pendant la sixième décennie du XIXe siècle, dans les villes de Tulcea et Galatz, en Roumanie. C'est dans la première qu'il tenta, à l'instar de Charles Fourier, de fonder une *commune* et d'entraîner les populations slaves de la région de Dobroudja (les Vieux Croyants, connus sous le nom de Lipovènes, les Ukrainiens, des Cosaques ayant quitté la région de Zaporozhie ou ayant participé à une grande révolte antitsariste sous la commande de Nékrassov, des Polonais réfugiés dans les Principautés danubiennes après l'insurrection de 1863) dans un mouvement révolutionnaire dirigée contre le pouvoir tsariste.

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
România

[21] *Vesii,* popor fino-baltic aşezat odinioară la nord de Marele Novgorod; *merii*, populaţie fino-ugrică răspândită pe locul guberniilor de mai târziu Moscova, Iaroslav, Kostroma; *ciuzii*, neam finic ce ocupa cândva teritoriile de la nord, din apropierea Golfului Finic şi a Lacului Ladoga.

BDD-A823 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:33 UTC)

BDD-A823 © 2007 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:54:33 UTC)